

В.І. Алещенко

ВІЙСЬКОВА ПСИХОЛОГІЯ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ТА ПОДАЛЬШИЙ РОЗВИТОК

Стаття присвячена ретроспективному аналізу основних етапів становлення та розвитку військової психології як складника психологічної науки другої половини XIX–початку XXI ст. Основну увагу приділено дослідженню особливостей діяльності військових психологів України новітнього періоду.

Конкретизовано напрями роботи військових психологів та здійснено пошук перспективних шляхів психологічного забезпечення в сучасних умовах.

Пропонується зосередити зусилля на створенні у Збройних Силах України Психологічної служби; удосконаленні системи професійно-психологічного добору військовослужбовців та наданні їм психологічної допомоги.

Ключові слова: військова психологія, етапи розвитку, військовий психолог, психологічне забезпечення, військовослужбовець.

Актуальність. Військова психологія, будучи досить тісно взаємозв'язаною з багатьма іншими галузями психологічної науки, на всіх етапах свого історичного розвитку використовувала дані психофізіології, загальної, педагогічної, інженерної та соціальної психології з метою підвищення ефективності стійкого функціонування психіки людини в умовах військової діяльності. Під час неоголошеної війни на Сході України від психологічної науки потрібні науково-практичні рекомендації щодо формування у захисників Батьківщині сильних мотивів, які спонукали б їх твердо долати негативний вплив чинників війни.

Особливого значення набуває роль військової психології в розробленні та використанні науково-практичних рекомендацій щодо психологічного забезпечення організації та здійсненні заходів надання первинної психологічної допомоги та психологічної реабілітації військовослужбовців в умовах бойової обстановки й після бою, що і обумовлює актуальність пошуку її пріоритетних напрямів розвитку.

Аналіз сучасних досліджень і публікацій засвідчує значний інтерес науковців до стану і розвитку воєнної психології. Помітний внесок у становлення та розвиток військової психології в ЗС України внесли В.С. Корольчук [9], П.П. Криворучко [10], В.І. Осьодло, О.Д. Сафін, В.В. Стасюк [20], О.Ф. Хміляр. Серед закордонних вчених варто зазначити А.В. Барабанщикова, А.Д. Глоточкина, І.Ф. Феденко [21], А.Г. Караяні [8], Ч. Брея, Д. Уолфа, У. Карра, М. Кроуфорда, Р. Гане, У. Бойля та ін. [1, 2].

Разом з тим треба констатувати, що на даний час немає значущих наукових праць, які б давали комплексний аналіз проблем військової психології й були б теоретичною і методологічною підвалиною для її подальшого розвитку.

Постановка завдання. У дослідженні автор розглядає основні етапи становлення та розвитку військової психології, а також, спираючись на попередній досвід, здійснює пошук перспективних шляхів її подальшого розвитку в сучасних умовах.

Мета статті є аналіз особливостей розвитку та становлення військової психології у другій половині XIX – на початку XXI ст. та висвітлення основних перспектив її подальшого розвитку.

© В. І. Алещенко, 2015

Виклад основного матеріалу. Військова психологія — прикладна галузь психології, яка вивчає закономірності й механізми функціонування психіки людини, зумовлені її залученістю до військової діяльності, а також психологічні закономірності становлення конкретних видів військової діяльності. Виходячи з того що вона як складник психологічної науки за свою історію розвитку покликана була надати психологічну допомогу “людині-яка воює”, дослідники її історії виокремлюють такі етапи розвитку [1, 8, 12].

Початковий етап – до Першої світової війни (друга половина XIX століття - 1917 р.). У своєму становленні пройшла етап емпіричного становлення і наукового розвитку. Цей час виокремлюється в самостійну галузь психологічної науки, що має свою систему й структуру психологічних знань, свій предмет, методи та завдання [1]. Військові психологи тоді приділяли увагу переважно розробленню загального розуміння морального духу, його природи, шляхів мобілізації у війні взагалі та в конкретному бою зокрема. Дослідження стану воїнів під час бойової діяльності тісно пов’язано з ім’ям Г. Шумкова, який розробив програму вивчення психічних явищ у бою. Продовжили його справу В. Полянський, А. Дмитриєвський, А. Дружинін, які становили школу дослідників бойової діяльності воїнів. Настільки ж ретельно здійснювалося вивчення соціально-психологічних явищ в армії, що також були предметом досліджень військових психологів. Психологам вдалося створити класифікації груп перебігу психологічних явищ у масах військовослужбовців, розкрити механізм і способи управління різними категоріями військовослужбовців у різних умовах. Ці ідеї досить повно подано в роботах М. Головіна, А. Зикова, Н. Корфа. Найбільший вплив на військову психологію здійснила програма побудови даної науки, яку розробив І. Сеченов [19]. Результатом роботи І. Сеченова стало нове уявлення про психіку та завдання психології як науки.

Другий етап – Перша світова війна і період після її завершення (20-30-ті роки XX століття) – етап організаційного оформлення психологічної роботи та психологічного забезпечення навчально-бойової діяльності військ. Удосконалюється процес психофізіологічних досліджень, робляться спроби обґрунтування та проведення професійного відбору, ведеться активна пропаганда психологічних знань. У цей час проводилися військово-психологічні дослідження з таких основних напрямів: психологія бою; психологія навчання й виховання воїнів; психологія військової дисципліни; психологія військового управління; психологія малих груп і колективів; морально-політична та психологічна підготовка особового складу; психологічна служба в полку; військова психодіагностика та психологічний відбір; психологія взаємин і спілкування військовослужбовців; інженерно-психологічний аналіз системи “людина-машина”; національна психологія; психологія боєздатності.

У 20-ті роки XX століття інтенсивно обговорюються питання щодо завдань й “обличчя” військової психології, її відношення до загальної психології. При цьому фахівці схилилися до думки, що військова психологія ще недосконала, не дає конкретних рецептів, прагне вирішити відразу всі питання за допомогою загальної психології, але остання не може прямо застосовуватися у військовій справі. Провідними науковцями зі сфери військової психології того часу можна вважати А. Васильєва, М. Короля, А. Таланкіна. Військово-психологічна наука з описової перетворилася на прикладну [4].

Третій етап – роки Другої світової війни (1941-1945 рр.) – етап практичного застосування досягнень психологічної науки в організації бойової діяльності радянських військ. У цей період дослідницька робота стає дуже інтенсивною. Військова психологія

– неодмінний компонент військового мистецтва і психологічної підготовки особового складу [8]. У роки війни та повоєнні часи найважливішими напрямками психологічних досліджень були: допомога командирам успішно спонукувати підлеглих до сміливих і відважних бойових дій, подолання невпевненості, страху, зміцнення військової дисципліни, бойового духу, виховання мужності, формування презирства до смерті. З перших днів війни актуальними стають питання маскування, розвідки, нічного зору, вироблення окомірного оцінювання відстаней, прискореного навчання військових фахівців, відновлення психічних функцій, втрачених після поранення. Ці та інші завдання вирішувалися здебільшого цивільними психологами – Б. Ананьєвим, О. Леонтьєвим [11], Б. Ломовим [12], К. Платоновим [16], С. Рубінштейном [18].

Четвертий (післявоєнний) етап (1946-1991 рр.) – етап узагальнення бойового досвіду і подальшого розвитку системи психологічного забезпечення навчально-бойової діяльності. У збройних силах СРСР створюються центри наукового розроблення проблем, пов'язаних з психологічним забезпеченням навчально-бойової діяльності (Військово-політична академія, Центр військово-соціологічних, психологічних і правових досліджень), розгортаються центральні дослідні установи (лабораторії) у видах збройних сил. Вводиться психологічний відбір у військових училищах. Удосконалюється система психологічної освіти військових кадрів. У всіх військових закладах вводиться навчальна дисципліна “Військова психологія і педагогіка” [4, 8, 17].

У більшості праць психологів Західної Європи та США зміст підготовки солдата розкривається на основі певної ролі емоційно-вольових чинників у діяльності та поведінці людини. Військова діяльність як реальність, що поєднує зусилля особистості, колективу, досліджувалася з урахуванням її особливостей в умовах мирного часу, бойової діяльності – з виокремленням змістовних характеристик. Необхідно віддати належне психологічним працям і методикам таких військових психологів, як Ч. Валентайн, Ч. Брей, Д. Уолф, У. Карр, М. Кроуфорд, Р. Гане, У. Бойль. Вони виступали за уніфікацію системи психологічної підготовки для військ країн НАТО. І успішно вирішували цю проблему [7].

Після Другої світової війни розвиток військової психології відбувався в різних напрямках, основними з яких були такі: зміцнення її методологічних і теоретичних позицій; проблеми бойової діяльності; проблема особистості радянського воїна; проблема військового колективу; психологічні аспекти бойової діяльності й підготовки особового складу до сучасної війни; навчання й виховання, фізичне тренування, професійний відбір тощо, що сприяло вдосконаленню практики бойової підготовки, зміцненню військової дисципліни, підвищенню пильності та бойової готовності військ.

П'ятий етап (з 1992 р. - по теперішній час) – етап формування нормативно-правової бази психологічної роботи і створення її концепції. Виокремлення психологічної роботи в самостійний вид діяльності та її організаційне оформлення тісно пов'язані з процесом реформування виховних структур, деідеологізацією теоретичних основ виховання і навчання військовослужбовців, посиленням необхідності кваліфікованого психологічного впливу на особовий склад.

Отримані військовими психологами ХІХ - ХХ ст. результати співзвучні положенням, проблемам, завданням сучасної військової психології. Це робить їх значущими не тільки для розроблення історії військової психології - як однієї з найважливіших основ цієї науки - а й для проведення фундаментальних і прикладних досліджень в інтересах військового будівництва в умовах здійснюваної реформи на період 2015-2017 рр.

Військова психологія в Україні після 1991 р. все ще перебуває на етапі становлення національних наукових шкіл. Вона продовжує користуватися методологічними схемами, запозиченими із загальної психології, і розвивається у чотирьох напрямках: психологія особистості військового; психологія групи і міжособистісних стосунків в ЗС України; психологія військової діяльності в мирний час; психологія війни і бою.

Аналіз результатів діяльності військових психологів новітнього українського періоду довів, що серед важливих здобутків доречно було б підкреслити таке.

По-перше, їхніми зусиллями створюється нова військова психологія, що вбирає в себе найсучасніші досягнення військового, психологічного, методологічного знання й відкриває широкий науковий напрям, який містить комплекс наукових галузей (психологічного забезпечення життєдіяльності, підготовки та застосування військ (як складника морально-психологічного забезпечення), психодіагностики, психотерапії, психологічного консультування, психореабілітації тощо). Чітко намітився перехід від діагнозу існуючого стану справ у військових колективах до найближчого й перспективного прогнозу, що сприяло не тільки її становленню й закріпленню, але й затребуваності у військах (силах).

По-друге, активною працею декількох поколінь військових психологів створена наукова система, предметне поле якої охоплює особистість рядового воїна й командира, психологію військового колективу в умовах бойової й навчально-бойової діяльності, військову професію й такі складні явища, як бій і війна. Чітко визначено функціональне поле військової психології, пов'язане з удосконалюванням бойової підготовки, підвищенням бойової готовності, зміцненням військової дисципліни, наданням психологічної допомоги.

Військова психологія все більше починає орієнтуватись як на масовий, так і на індивідуальний практичний запит, досліджувати питання психології діяльності військовослужбовців в особливих умовах, створюється навчально-матеріальна база, яка сприяє проведенню психологічної роботи у вигляді наукових публікацій, підручників, навчально-методичних посібників, психологічних класів, полос, дидактичних матеріалів, рекомендацій.

По-третє, військова психологія стає невід'ємним атрибутом під час підготовки особового складу до виконання завдань військовими частинами та підрозділами завдань під час проведення антитерористичної операції на Сході України, миротворчих завдань з підтримання миру та безпеки, несення бойового чергування, гарнізонної й вартової служби, при поточному й перспективному плануванні, розробленні керівних, нормативних документів тощо. За цими напрямками працюють українські військові вчені-психологи: В. Алещенко, М. Варій, М. Корольчук, М. Макаренко, В. Осьодло, О. Сафін, В. Стасюк, О. Хміляр та ін. Ця робота здійснюється з урахуванням виконання заходів Державної цільової оборонної програми оптимізації та реорганізації Збройних Сил України на 2015-2017 роки [2, 4]. Отже, воєнно-психологічна наука в сучасних умовах спрямовує свої зусилля на забезпечення ефективної реалізації завдань, які поставлені перед ЗС України по захисту Батьківщини. На тепер на одного військового психолога у ЗС України у середньому припадає більше 60 військовослужбовців, а в частинах постійної готовності – до 75 військовослужбовців. Військово-психологічна практика зі справи одинаків-подвижників, аматорів і поборників військової психології у військах сьогодні перетворилася на справу широкого кола високкваліфікованих фахівців-психологів. Серед них понад 10 докторів психологічних наук, 50 кандидатів. Ці та багато інших фахівців мають скласти військово-психологічне товариство України.

Загальні перспективи розвитку військової психології полягають у подальшому закріпленні наукових позицій, консолідації зусиль військових психологів для вирішення проблем психологічного забезпечення діяльності ЗС України, в обґрунтуванні необхідності створення самостійної психологічної служби у сфері аналізу та використання новітніх досягнень психології для потреб армійської практики [2, 3].

Пріоритетними напрямками досліджень є: аналіз впливу етнопсихологічних проблем на діяльність Збройних Сил на сучасному етапі; психологія управлінської діяльності військового керівника в умовах бойової діяльності; психологічне забезпечення в бойових умовах; психологічна й інформаційна безпека військовослужбовців у сучасній війні; психологічна реабілітація військовослужбовців - учасників збройних конфліктів [5].

Загальна перспектива досліджень, на думку автора, повинна мати чітко виражену прикладну спрямованість для діяльності ЗС України. До перспективних досліджень з військової психології варто також віднести розроблення інструментарію (методик) для психологічного аналізу бойового завдання, оцінку психогенних втрат, психічного здоров'я особового складу тощо. Досвід ведення бойових дій висуває на перший план питання техніки спілкування з агресивно налаштованою групою, освоєння техніки розмови з панікером, мародером, дезертиром.

Особливо нагальним є розроблення технік надання психологічної допомоги і відбудови боєздатності, зокрема, техніки усунення страху, паніки, ригідності, техніки саморегуляції, техніки реабілітації військовослужбовців у бойових та інших екстремальних умовах.

Також варто зосередити зусилля на створенні у ЗС України системи психологічного забезпечення підготовки, супроводження та відновлення боєздатності особового складу військових частин та підрозділів сил АТО шляхом створення Психологічної служби Збройних Сил України; на вдосконаленні системи професійно-психологічного добору військовослужбовців (включаючи резервістів), соціально-психологічному вивченні військовослужбовців для вжиття заходів щодо прийняття рішень щодо залишення на військовій службі осіб офіцерського, сержантського (старшинського) і рядового складу, призваних за мобілізацією, які під час виконання службових обов'язків виявили мужність, героїзм, сумлінне виконання службових обов'язків і високий професіоналізм.

Проте, якщо з великими труднощами іде процес запровадження військової психології в практику, проблемою є відсутність матеріального забезпечення психологічної роботи, унаслідок чого основна увага в її організації та проведенні робиться на особистісний чинник. Багато посадових осіб, розуміючи велике значення військової психології для підвищення ефективності бойової діяльності частин і з'єднань, активно сприяють роботі військових психологів. З іншого боку, важко формується у командирів, та й у структурах по роботі з особовим складом, розуміння того, що психолог під час вирішення завдань психологічного забезпечення зобов'язаний керуватися етичними нормами. Досі відсутні однозначні тлумачення завдань, мети, умов, принципів, методів, критеріїв, базових понять щодо організації психологічного забезпечення підготовки та застосування військ (сил), причому як у мирний, так і воєнний час. Відчутне відставання у розробленні нормативно-правової бази психологічного забезпечення діяльності військ (сил) від інших складників МПЗ, зокрема інформаційно-пропагандистського, соціально-правового забезпечення, а також від психологічних структур інших відомств (МВС, ДСНС, ДПС).

Військові психологи повинні набувати практики й навичок організації психологічного забезпечення під час підготовки до бойових дій, бою (у бойових умовах), виконання завдань в операціях з підтримання миру та безпеки, проведення різних командно-штабних навчань і тренувань з органами військового управління, а також після бою.

Пріоритетними напрямками роботи військових психологів є такі: проведення цілеспрямованих досліджень щодо науково-методичного забезпечення психологічної роботи у ЗС України; психологічної допомоги військовослужбовцям, що брали участь в АТО, операціях з підтримання миру та безпеки; розроблення рекомендацій щодо психологічної реабілітації військовослужбовців в умовах бойової обстановки й після бою; недопущення до зброї осіб, схильних до нервово-психічних зривів при незначних фізичних і психічних навантаженнях, попередження самогубств; викорінювання формалізму й несумлінного ставлення посадових осіб деяких військових комісаріатів до виконання вимог керівних документів і своїх посадових обов'язків під час мобілізації; підвищення рівня професійної підготовки більшості військових психологів, викорінювання формалізму при проведенні заходів психологічного забезпечення; нарощування та удосконалення матеріально-технічної бази психологічної роботи; створення кімнат психологічного розвантаження, їхнього технічного оснащення на рівні сучасних вимог, що висуваються до психореабілітаційної роботи.

Перспективи подальшого дослідження у сфері військової психології треба спрямувати на з'ясування таких проблемних питань: створення ефективної системи управління психологічним забезпеченням дій військ (сил); впровадження нових підходів до психологічної роботи з різними категоріями особового складу; методичне забезпечення психологічного супроводження дій військ (сил); підготовка науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації.

Список літератури: 1. *Алещенко В.І.* Наука, затребувана у військах: становлення, стан, проблеми й перспективи розвитку військової психології / В.І. Алещенко // *Наука і оборона.* – 2005. – №3. – С.34-37. 2. *Алещенко В. І.* Становлення військової психології та перспективи розвитку / В. І. Алещенко // *Вісник НАОУ.* – К., 2009. – Вип. 3(11). – С. 114–121. 3. *Алещенко В.І.* Психологічне забезпечення миротворчої діяльності військовослужбовців Збройних Сил України: Монографія. – Харків, ХУПС. – 2008. – 238 с. 4. *Военная психология: методология, теория, практика: [Учебн.-метод. пособие].* В 2-х ч. / Под ред. П.А. Корчемного. – М., 1998. – С. 75-90. 5. *Державна програма розвитку Збройних Сил України на 2006-2011 роки (Основні положення).* – К.: МО України, 2005. – 40 с. 6. *Дудин С.И.* Психодиагностика предрасположенности к аффективным реакциям у военнослужащих / С.И. Дудин // *Информ.-метод. сборник ЦВСППИ МО РФ.* –1993. –№ 1. – С. 42-48. 7. *Загальна психологія /* За ред. Максименка С.Д. – К.: Наукова думка, – 2000. – 451 с. 8. *Караяни А.Г.* Прикладная военная психология / И.В. Сыромятников. – СПб.: Питер, 2006. – 480 с. 9. *Корольчук М.С.* Психологічне забезпечення психологічного стану і фізичного здоров'я / М.С. Корольчук. – К.: Фірма "Інкос", 2002. – 272 с. 10. *Криворучко П.П.* Порадник військовому психологу: [Навчальний посібник] / Степанченко В.І. – К., 2002. – С. 56-67. 11. *Леонтьев А.Н.* Деятельность. Сознание. Личность / А.Н. Леонтьев / Избр. психол. произведения : в 2-х т. – М.: Педагогика, 1983. – Т. 2. – 250 с. 12. *Ломов Б. Ф.* Методологические и теоретические проблемы психологии / Б.Ф. Ломов. – М.: Наука, 1984. – 443 с. 13. *Макаренко М. В.* Основи професійного відбору військових спеціалістів та методики вивчення індивідуальних психофізіологічних відмінностей між людьми / М. В. Макаренко / *Ін-т фізіології*

ім. О. Богомольця НАН України; Наук.-дослід. Центр гуманітар. проблем Збройних Сил України. – К., 2006. – 395 с. 14. *Макаревич О. П.* Психологічна підготовка особистості до поведінки у складних ситуаціях / О. П. Макаревич. – К., 2000. – С. 24-54. 15. *Основи психології: [Підручник] / За заг. ред. О.В. Киричука, В.А. Роменця.* – К.: Либідь, 1996. – 632 с. 16. *Платонов К. К.* О системе психологии / К.К. Платонов. – М.: Мысль, 1972. – 216 с. 17. *Психология и педагогика. Военная психология: [Учебник] / Под ред. А.Г. Маклакова.* – СПб.: Питер, 2005. – 464 с. 18. *Рубинштейн С.Л.* Проблемы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – М.: Педагогика, 1973. – 424 с. 19. *Сеченов И. М.* Избранные произведения / И.М. Сеченов. – М.: Наука, 1952. – С. 25-76. 20. *Стасюк В.В.* Система соціально-психологічного забезпечення функціонування військових підрозділів в умовах збройних конфліктів: [монографія] / В.В. Стасюк. – К.: НАОУ, 2005. – 322 с. 21. *Феденко Н.Ф.* Морально-психологическое обеспечение боевых действий войск в современных условиях / Н.Ф. Феденко, Л.Ф. Железняк. – М., 1986. – С. 75-114.

Bibliography (transliterated): 1. Aleshhenko V.I. Nauka, zatrebuвана u vijs'kah: stanovlennja, stan, problemi j perspe-ktivni rozvitku vijs'kovoї psihologii / V.I. Aleshhenko // Nauka i oborona. – 2005.– №3. – S.34-37. 2. Aleshhenko V. I. Stanovlennja vijs'kovoї psihologii ta perspektivi rozvitku / V. I. Aleshhenko // Visnik NAOU. – K., 2009. – Vip. 3(11). – S. 114–121. 3. Aleshhenko V.I. Psihologichne zabezpečennja mirotvorchoї dijāl'nosti vijs'kovosluzhbovciv Zbrojnih Sil Ukraїni: Monografija. – Harkiv, HUPS. – 2008. – 238 s. 4. Voennaja psihologija: metodo-logija, teorija, praktika: [Uchebn.-metod. posobie]. V 2-h ch. / Pod red. P.A. Korchemnogo. – M., 1998. – S. 75-90. 5. Derzhavna programa rozvitku Zbrojnih Sil Ukraїni na 2006-2011 roki (Osnovni polozhennja). – K.: MO Ukraїni, 2005. – 40 s. 6. Dudin S.I. Psiho-dijagnostika predraspolozhennosti k affektivnym reakcijam u voennosluzhashhij / S.I. Dudin // Inform.-metod. sbornik CVSPPI MO RF. –1993. –№ 1. – S. 42-48. 7. Zagal'na psihologija / Za red. Maksimenka S.D. – K.: Naukova dumka, – 2000. – 451 s. 8. Karajani A.G. Prikladnaja voennaja psihologija / I.V. Syromjatnikov. – SPb.: Piter, 2006. – 480 s. 9. Korol'chuk M.S. Psihologichne zabezpečennja psihologichnogo stanu i fi-zichnogo zdorov'ja / M.S. Korol'chuk. – K.: Firma “Inkos”, 2002. – 272 s. 10. Krivoruchko P.P. Poradnik vijs'kovomu psihologu: [Navchal'nij posibnik] / Stepanchenko V.I. – K., 2002. – S. 56-67. 11. Leont'ev A.N. Dejatel'nost'. Soznanie. Lichnost' / A.N. Leont'ev / Izbr. psihol. proizvedenija : v 2-h t. – M.: Pedagogika, 1983. – T. 2. – 250 s. 12. Lomov B. F. Metodologicheskie i teoreticheskie problemy psihologii / B.F. Lomov. – M.: Nauka, 1984. – 443 s. 13. Makarenko M. V. Osnovi profesijnogo vidboru vijs'kovih specialistiv ta metodiki vivchennja individual'nih psihofiziologichnih vidminnostej mizh ljud'mi / M. V. Makarenko / In-t fiziologii im. O. Bogomol'cja NAN Ukraїni; Nauk.-doslid. Centr гуманітар. problem Zbrojnih Sil Ukraїni. – K., 2006. – 395 s. 14. Makarevich O. P. Psihologichna pidgotovka osobistosti do povedinki u skladnih si-tuacijah / O. P. Makarevich. – K., 2000. – S. 24-54. 15. *Основи психології: [Підручник] / За заг. ред. О.В. Киричука, В.А. Роменця.* – К.: Либідь, 1996. – 632 с. 16. *Платонов К. К.* О системе психологии / К.К. Платонов. – М.: Мысль, 1972. – 216 с. 17. *Психология и педагогика. Военная психология: [Учебник] / Под ред. А.Г. Маклакова.* – СПб.: Питер, 2005. – 464 с. 18. *Рубинштейн С.Л.* Проблемы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – М.: Педагогика, 1973. – 424 с. 19. *Сеченов И. М.* Избранные произведения / И.М. Сеченов. – М.: Наука, 1952. – С. 25-76. 20. *Стасюк В.В.* Система соціально-психологічного забезпечення функціонування військових підрозділів в умовах збройних конфліктів: [монографія] / В.В. Стасюк. – К.: НАОУ, 2005. – 322 с. 21. *Феденко Н. Ф.*

UDC 159.9

V. Aleshchenko

MILITARY PSYCHOLOGY: RETROSPECTIVE ANALYSIS AND FURTHER DEVELOPMENT

The article is devoted the retrospective analysis of the basic stages of becoming and development of military psychology, as component psychological science, second half of XIX – of beginning of the XXI century. For the history it was called to render a psychological help a “man who fights”. Basic attention is spared research of features of activity of military psychologists of Ukraine of the newest period. It is rotined that among important achievements their efforts are create the scientific system of the psychological providing, the subject field of which engulfs personality of ordinary warrior and commander, psychology of military collective. Military psychology probes the all more question of psychology of activity of servicemen in the special terms, becomes an inalienable attribute during preparation of personnel to implementation of tasks by soldiery parts and subsections during the leadthrough of anti-terror operation on the East of Ukraine. Work of military psychologists assignments are specified and the search of perspective ways of the psychological providing is carried out in modern terms. It is suggested to concentrate effort on creation in the Armed Forces of Ukraine the system of psychological preparation, support and recovery capabilities of personnel of military units and units of the forces of anti-terror operation by creation of Psychological service of the Armed Forces of Ukraine ; improvement of the system of professional psychological selection of personnel and providing them with psychological help.

Keywords: military psychology, stages of development, military psychologist, psychological providing, serviceman.

УДК 159.9

В. Алещенко

ВОЕННАЯ ПСИХОЛОГИЯ: РЕТРОСПЕКТИВНЫЙ АНАЛИЗ И ДАЛЬНЕЙШЕЕ РАЗВИТИЕ

Статья посвящена ретроспективному анализу основных этапов становления и развития военной психологии, как составляющей психологической науки, второй половины XIX – начала XXI ст. Основное внимание уделено исследованию особенностей деятельности военных психологов Украины новейшего периода.

Конкретизированы направления работы военных психологов и осуществлен поиск перспективных путей психологического обеспечения в современных условиях. Предлагается сосредоточить усилия на создании в Вооруженных Силах Украины Психологической службы; усовершенствование системы профессионально-психологического отбора военнослужащих и предоставление им психологической помощи.

Ключевые слова: военная психология, этапы развития, военный психолог, психологическое обеспечение, военнослужащий.

Стаття надійшла до редакційної колегії 12.03.2015